

ingediend op **53** (2022-2023) – Nr. 3
16 januari 2024 (2023-2024)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Annick Lambrecht, Sofie Joosen en Staf Aerts

over het advies van het Vlaams Vredesinstituut

over het jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering
aan het Vlaams Parlement
over de verstrekte en geweigerde vergunningen
voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik
of voor ordehandhaving dienstig materieel
en daaraan verbonden technologie

2022

en over het jaarlijks verslag van de Vlaamse Regering
aan het Vlaams Parlement
over de verstrekte en geweigerde vergunningen
voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik
of voor ordehandhaving dienstig materieel
en daaraan verbonden technologie

2022

Documenten in het dossier:

- 53** (2022-2023) – Nr. 1: Verslag Wapenhandel
- Nr. 2: Advies van het Vlaams Vredesinstituut

*Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden,
Internationale Samenwerking en Toerisme:*

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:

Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneekhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Advies van het Vlaams Vredesinstituut	4
1.	Toelichting van het advies door Nils Duquet en Diederik Cops.....	4
1.1.	Kerncijfers	4
1.2.	Vergunde uitvoer	4
1.3.	Bestemmingslanden	5
1.4.	Globale en algemene vergunningen.....	5
1.5.	Huidige tendensen	6
1.6.	Exportcontrole op een kantelpunt.....	7
1.7.	Advies van het Vlaams Vredesinstituut	8
2.	Vragen van de leden	10
2.1.	Tussenkomsst van Annick Lambrecht.....	10
2.2.	Tussenkomsst van Staf Aerts	11
2.3.	Tussenkomsst van Sofie Joosen	12
2.4.	Tussenkomsst van Johan Deckmyn	12
3.	Antwoorden van de sprekers	13
3.1.	Antwoorden van Diederik Cops	13
3.2.	Antwoorden van Nils Duquet	16
3.3.	Repliek	17
II.	Verslag Wapenhandel 2022	18
1.	Toelichting door minister-president Jan Jambon.....	18
2.	Vragen van de leden	20
2.1.	Tussenkomsst van Staf Aerts	20
2.2.	Tussenkomsst van Jos D’Haese	20
2.3.	Tussenkomsst van Sofie Joosen	21
3.	Antwoorden van minister-president Jan Jambon	21
4.	Replieken.....	23
	Gebruikte afkortingen	25

Bijlage: zie de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be/dossierpagina) van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 24 oktober 2023 besprak de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme het advies van het Vlaams Vredesinstituut over het verslag Wapenhandel 2022 (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 53/2).

Directeur Nils Duquet en senior onderzoeker Diederik Cops lichtten het advies toe en wisselden met de commissie van gedachten. Voor de toelichting maakten ze gebruik van een presentatie die beschikbaar is op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Op 28 november 2023 lichtte minister-president Jan Jambon het verslag Wapenhandel 2022 (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 53/1) toe en vond de bespreking met de commissie plaats.

I. Advies van het Vlaams Vredesinstituut

1. Toelichting van het advies door Nils Duquet en Diederik Cops

Voor *Nils Duquet* is de toelichting bij het advies over het verslag Wapenhandel in de commissie een goede traditie. Gezien de context is het een belangrijk advies is: Vlaanderen bevindt zich immers ook op een scharnierpunt en moet lessen trekken voor het beleid in de komende jaren. Zoals altijd is het advies gebaseerd op onderzoek.

1.1. Kerncijfers

Diederik Cops gaat dieper in op de kerncijfers en enkele algemene tendensen. Kerncijfers geven beknopt de omvang en de aard van de buitenlandse wapenhandel weer. De algemene tendensen tonen wat er momenteel gebeurt, en welke uitdagingen en verwachtingen dat met zich meebrengt.

De kerncijfers vormen de basis voor het advies. Ze omvatten vooral de uitvoer van wapens vanuit Vlaanderen, maar ook invoer en doorvoer.

Bij de invoer en overbrenging gaat het vooral om vuurwapens en munitie. Een eerste tendens is dat de vergunde invoer van munitie ongeveer op hetzelfde niveau blijft. De stijging van de vergunde invoer van vuurwapens zet zich voort. In 2019 was er een verdubbeling tegenover 2013. De afgelopen twee jaar was er zelfs een verdriedubbeling ten opzichte van 2013. Daar is geen nieuwe verklaring voor, en de spreker verwijst naar de verklaringen van 2019.

De vergunde doorvoer blijft op het heel lage niveau. In 2022 waren er slechts drie vergunningen voor de doorvoer van militaire goederen.

1.2. Vergunde uitvoer

Diederik Cops gaat vervolgens in op de vergunde uitvoer en de overbrenging van militaire goederen vanuit Vlaanderen en constateert dat de waarde substantieel hoger ligt dan de voorbije jaren. In 2022 waren die transacties goed voor 412 miljoen euro, wat opvallend hoog is. De spreker vestigt er wel de aandacht op dat in vergelijking met het jaarverslag van de Vlaamse Regering de waarde verschillend is. Dat verslag vermeldt een vergunde uitvoerwaarde van 820 miljoen euro. In 2022 werden echter vijf vergunningen voor telkens 102 miljoen euro uitgereikt die, aldus het jaarverslag zelf, in werkelijkheid telkens betrekking hebben op één overkoepelende vergunning. Daarom heeft het Vlaams Vredesinstituut beslist om die waarde maar een keer op te nemen om een meer realistische inschatting te geven van de waarde van de vergunde uitvoer uit Vlaanderen.

Uit de analyse van de aard van de Vlaamse vergunde wapenuitvoer blijkt dat het in belangrijke mate gaat over een combinatie van onderdelen van vliegtuigen, goed voor een meerderheid van 234 miljoen euro. Het gaat dan over een grote vergunning voor de uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk van diverse onderdelen voor de productie van het A400M militair transportvliegtuig.

Een andere belangrijke categorie is de technologie voor vliegtuigen, vooral in het kader van het F-35-programma waarin België al vanaf 2018 participeert. Dat maakt, samen met de onderdelen voor vliegtuigen, een heel belangrijke categorie van transacties uit. In 2022 kwamen die vergunningen voor het eerst voor in de vergunde uitvoer vanuit Vlaanderen. Daaruit blijkt dat het effect van de aankoop-programma's die België gestart is in 2018, zich vanaf nu laten gevoelen. Ook de andere categorieën zoals vuurgeleidingssystemen, militaire elektronica en radar-systemen zijn traditionele categorieën die elk jaar terugkomen in de Vlaamse defensiegerelateerde uitvoer, aldus de spreker.

1.3. Bestemmingslanden

Vervolgens bespreekt Diederik Cops de belangrijkste bestemmingslanden, wat samenhangt met de aard van de vergunde uitvoer. Door die ene grote vergunning is het Verenigd Koninkrijk een belangrijke afzetmarkt voor Vlaamse defensiegerelateerde producten. Daarnaast volgen de Verenigde Staten en Duitsland die samen met het VK de eerste bestemmingen zijn van producten die in de eerste plaats bestemd zijn voor de defensie-industrie in die landen.

Het gaat dan om onderdelen die daar in afgewerkte systemen geïntegreerd worden. Opvallend is dat in 60 procent van de vergunde uitvoer ook de effectieve eindgebruiker, de specifieke krijgsmacht of overheid, bekend is. Ook van een aantal vergunningen, meer specifiek die vergunningen die bestemd zijn voor het A400M- of F-35-programma, zijn de potentiële eindgebruikers bekend, omdat men weet welke landen in de respectieve programma's zitten.

De spreker concludeert dat men voor de overgrote meerderheid van de vergunde uitvoer kan weten wie de effectieve of potentiële eindgebruiker van de Vlaamse militaire goederen in 2022 is.

1.4. Globale en algemene vergunningen

Vervolgens gaat Diederik Cops in op de globale en algemene vergunningen die Vlaamse bedrijven kunnen gebruiken om militaire producten over te brengen binnen de EU. Zonder in te gaan op de details en de specifieke eigenschappen van die twee types vergunningen, wil de spreker aanstippen dat het hier gaat om meer flexibele types van vergunningen die bedrijven gemakkelijker toelaten om handel te drijven met minder administratieve verplichtingen. Omdat er ook geen realistische vergunde waarde aan die transacties wordt gekoppeld, rapporteert de Vlaamse overheid enkel en alleen over de effectieve transacties. Daarom worden deze cijfers niet opgeteld bij die van de individuele vergunningen.

Ongeveer 25 miljoen euro aan militaire goederen vanuit Vlaanderen zijn met deze twee types van vergunningen in 2022 overgebracht, en dat vooral binnen twee types van twee algemene vergunningen. Enerzijds gaat het over rechtstreekse contracten met Europese strijdkrachten. Een belangrijk contract was dat van een Vlaams bedrijf met het Franse leger voor de levering van vuurwapens van FN, meer bepaald voor nachtkijkers en vizieren die geïntegreerd worden op de vuurwapens. Een ander type van contract loopt in het kader van intergouvernementele samenwerkings-programma's tussen Europese lidstaten voor de ontwikkeling van nieuwe wapens en nieuwe militaire systemen, vooral in het kader van het A400M-programma.

Daarmee is de uitvoer in 2022 geschetst. Dezelfde productcategorieën komen terug zowel bij de globale en de algemene vergunningen, als bij de individuele vergunningen: onderdelen, militaire elektronica enzovoort. Het zijn vaak hoogtechnologische onderdelen die via dit soort vergunningstypes worden overgebracht vanuit Vlaanderen.

1.5. Huidige tendensen

Diederik Cops belicht vervolgens de tendensen binnen de bredere, geopolitieke, economische en technologische veiligheidscontext van wapenhandel. Het is duidelijk dat er de laatste jaren een aantal fundamentele evoluties hebben plaatsgevonden. Ze namen een geleidelijke aanvang in 2016, manifesteerden zich verder in 2022 na de Russische invasie in Oekraïne, en voltrekken zich nu meer en meer tegen een steeds grotere snelheid.

Defensie-uitgaven stijgen en het aantal initiatieven voor verdere Europese en internationale defensiesamenwerking neemt toe. Enerzijds worden de bestaande projecten die de voorbije jaren waren aangekondigd, zoals het Europees Defensiefonds en de Europese Vredesfaciliteit, sinds enkele jaren in de praktijk geïmplementeerd. Anderzijds werden er het afgelopen jaar ook een heel aantal nieuwe initiatieven aangekondigd.

De spreker benadrukt dat alle initiatieven erop gericht zijn om de Europese defensiesamenwerking en -industrie te versterken in een open ecosysteem. Dat laatste is een belangrijke aanvulling: men wil niet meer enkel de traditionele defensie-industrie versterken, maar ook onderzoek, ontwikkeling en innovatie stimuleren, en zorgen voor een kruisbestuiving tussen de civiele sectoren en de militaire sector.

Dat brengt nieuwe uitdagingen en evoluties met zich mee. De NAVO heeft een Innovatiefonds opgericht, waarmee men nieuw en baanbrekend onderzoek wil financieren. DIANA is dan weer een netwerk dat men binnen de alliantie wil opzetten om testcentra te ontwikkelen, waarin start-ups en andere bedrijven testen kunnen doen met het oog op militaire toepassingen.

Ook op EU-niveau zijn er veel ontwikkelingen. Naast het Europees Defensiefonds en de Europese Vredesfaciliteit werd in 2023 EDIRPA aangenomen, een verordening die erop gericht is de gezamenlijke aankoop van militaire systemen door lidstaten te stimuleren¹. Lidstaten die gezamenlijk nieuwe militaire systemen aankopen, kunnen extra financiering krijgen van de Europese Unie. De verordening ASAP (Act in Support of Ammunition Production) wil de munitieproductie in Europa versterken.² Er wordt geld vrijgemaakt om de samenwerking tussen Europese bedrijven te vergroten en productieketens sterker te maken, niet enkel voor de eigen Europese legers, maar ook om leveringen aan Oekraïne mogelijk te maken.

In België is er het STAR-plan³ van de huidige Federale Regering, weet Diederik Cops. Daarin is tussen 2022 en 2030 1,8 miljard euro vastgelegd voor onderzoek en innovatie, en ontwikkeling van nieuwe militaire systemen in België. In Vlaanderen kiest men er ten slotte heel bewust voor om actief steun te geven aan het toeleiden en faciliteren van Vlaamse bedrijven en kennisinstellingen naar de verschillende initiatieven, om hen zoveel mogelijk te kunnen laten meesurfen op de financiële middelen die vrijgemaakt worden. Recent heeft de Vlaamse Regering bovendien beslist om actief financiële steun te verlenen, onder andere via het NAVO-Innovatiefonds. Jaarlijks zal vanuit de Vlaamse overheid 1,5 miljoen euro aan dat fonds worden bijgedragen.

¹ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)739294](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739294)

² <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2023/07/07/asap-council-and-european-parliament-strike-a-deal-on-boosting-the-production-of-ammunition-and-missiles-in-the-eu/>

³ <https://www.mil.be/nl/evolutie-van-defensie/star-plan-goedgekeurd/>

1.6. Exportcontrole op een kantelpunt

Hoewel de initiatieven overwegend uit veiligheidsoverwegingen worden opgezet, wordt de participatie van de industrie en kennisinstellingen eraan vooral gedreven door de economische opportuniteiten die de programma's bieden. Door al die initiatieven komt de exportcontrole op een kantelpunt. De sterkere internationalisering en grotere inzet op europeanisering van defensiesamenwerking brengen onvermijdelijk implicaties en uitdagingen met zich mee voor de organisatie van exportcontrole.

1.6.1. *Behoeftte aan concrete afspraken*

Door de tendens om veel meer samen te werken in de ontwikkeling van militaire systemen ontstaat de behoefte aan afspraken over exportcontrole. Producten die samen worden ontwikkeld, worden op een bepaald moment geëxporteerd. Die export vereist een kader en afspraken. Er ontstaat een druk naar een meer Europese convergentie, met het risico dat dat gebeurt op het niveau van de kleinste gemeenschappelijke deler, waarbij bovendien elke beslissingsmacht verschuift naar een kleine groep van grote lidstaten waar de systeemintegratoren zich bevinden. Het land dat het systeem integreert en produceert, beslist of er al dan niet wordt geëxporteerd.

Tegelijk loopt er momenteel een reviewproces van het Gemeenschappelijk Standpunt over wapenexport op Europees niveau, in het kader van de COARM-werkgroep van de Europese Raad. Hierin gaan de lidstaten op zoek naar afspraken over hoe om te gaan met gezamenlijk ontwikkelde militaire goederen. Dat biedt kansen voor nationale overheden om mee het beleid te bepalen over de afspraken en het kader waarbinnen dergelijke exporten kunnen plaatsvinden.

De grotere rol van Europese instellingen in de exportcontrole biedt daarnaast ook mogelijkheden om de bestaande controlepraktijken van vooral de kleinere lidstaten door het grote Europese netwerk van de EU over de hele wereld verder te versterken.

1.6.2. *Versnippering van de parlementaire controle*

Een tweede aspect is dat die evoluties leiden tot een versnippering van de mogelijkheden tot parlementaire controle. De parlementaire controle is belangrijk met het oog op een verantwoordelijk exportbeleid. Vlaanderen is op dat vlak een goed voorbeeld. Het is immers zeer transparant en er is in het parlement altijd veel aandacht besteed aan het thema. Door de grotere europeanisering komt die parlementaire controle echter onder druk te staan. Ten eerste worden door de grotere betrokkenheid van de Europese Unie een aantal initiatieven genomen die indirect een impact hebben op de mogelijkheid om die controle te doen. Daarbij is het Europees Parlement het betrokken parlementaire niveau. Ten tweede worden meer en meer initiatieven genomen die zich afspelen binnen het intergouvernementele niveau, zonder een directe parlementaire controle dus.

Door de veranderende aard van de defensie-investeringen worden ook heel wat andere domeinen die traditioneel niet onder veiligheid en defensie vallen, zoals in dit geval exportcontrole, steeds relevanter in het kader van de initiatieven die worden genomen. De spreker denkt daarbij aan beleidsdomeinen zoals onderzoek, innovatie, economisch beleid en buitenlands beleid.

Voor het Vlaams Parlement is het een uitdaging om voor al die verschillende Vlaamse beleidsdomeinen een zekere coherentie en voldoende aandacht voor dit thema te ontwikkelen.

1.6.3. *Due diligence*

Een derde tendens is due diligence, of gepaste zorgvuldigheid, en de verantwoordelijkheid bij bedrijven om zelf een eerstelijnscontrole te doen over waar bepaalde producten kunnen terechtkomen. Meer en meer producten en technologieën worden als strategisch beschouwd en als relevant voor toepassingen in militaire producten. Mede hierdoor wordt het voor een overheid steeds moeilijker om zelf al deze handelsstromen te controleren. De spreker verwijst naar de sancties tegen Rusland als concreet voorbeeld hiervan, maar dat gebeurt evengoed meer algemeen. Bedrijven en kennisinstellingen zelf moeten een eerste inschatting maken van mogelijke risico's en mogelijk misbruik van producten, kennis en technologie en moeten die risico's voorkomen. Dat brengt een aantal uitdagingen met zich mee voor de organisatie van de relatie met en de verhouding tussen bedrijven en overheid.

1.7. Advies van het Vlaams Vredesinstituut

Nils Duquet beaamt dat de context een stuk complexer geworden is. Zowel internationaal als in Vlaanderen is er een verschuiving van een gesloten defensiesector naar een meer open en innovatief ecosysteem waarin verschillende actoren, zoals bedrijven en onderzoeksinstellingen, actief zijn. Dat brengt uitdagingen met zich mee. Doordat de veiligheidsoverwegingen en economische opportuniteiten richtinggevend worden, bestaat het risico dat de krijtlijnen van het Vlaamse onderzoeksbeleid en het Vlaamse wapenexportbeleid onder druk komen te staan. Dat brengt het gevaar met zich mee dat de lat verlaagd wordt en dat de mensenrechten en het humanitair recht de komende jaren ondergesneeuwd raken door economie en geopolitiek. Daarenboven verschuift de beslissingsmarge naar de grote Europese lidstaten, waardoor kleinere lidstaten steeds minder impact hebben op wat er gebeurt.

Volgens de spreker hoeft Vlaanderen niet wezenloos toe te kijken, en kan het iets aan die situatie doen.

1.7.1. *Toepassingsgebied Wapenhandeldecreet*

Een eerste advies gaat over de definitie van een wapen en hoe die wordt geïnterpreteerd bij de implementatie van het Wapenhandeldecreet.

Er is een Europese lijst van militaire producten, gebaseerd op internationale afspraken. Een cruciaal element is dat alle onderdelen die specifiek worden aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik, beschouwd worden als wapens en dus ook vergunningsplichtig zijn. De interpretatie van deze definitie blijkt in Vlaanderen te verschillen van die in andere Europese lidstaten en veroorzaakt discussie. Het Vlaams Vredesinstituut pleit ervoor om de omschrijving zo breed mogelijk te interpreteren en dus het toepassingsgebied zo breed mogelijk te houden, om op die manier die Europese lijn zoveel mogelijk te verzekeren.

1.7.2. *Extra inspanningen op internationaal vlak*

Ten tweede vindt Nils Duquet het belangrijk dat Vlaanderen probeert om internationaal zijn rol te spelen. Vlaanderen kan vanuit een visie op een vredesgericht buitenlands beleid nog extra inspanningen leveren op de internationale agenda. Op dit ogenblik worden een aantal belangrijke beslissingen voorbereid op het Europese en internationale niveau die de komende jaren en decennia een impact zullen hebben. Vlaanderen moet dus handelen.

Lidstaten – in dit geval België – kunnen proberen hun eigen wapenexportbeleid zoveel mogelijk te verankeren in het Europese beleid, bijvoorbeeld door een actieve betrokkenheid in de COARM-werkgroep van de Europese Raad, waarin men bekijkt hoe men het Gemeenschappelijk Standpunt zal evalueren. Als Vlaanderen een actieve rol opneemt, kan het dus wegen op die evaluatie, uiteraard in overleg met het federale niveau.

Volgens Nils Duquet is het ook belangrijk dat Vlaanderen op Europees niveau ook proactief aanwezig is, en niet alleen op het vlak van een gemeenschappelijk standpunt. Op Europees niveau zijn er heel veel nieuwe ontwikkelingen, zoals de uitbreiding van de post-exportcontrole waardoor ook controles kunnen plaatsvinden nadat de export heeft plaatsgevonden. Vlaanderen – of België – kan zo'n controle niet alleen realiseren, maar kan zich wel aansluiten als Europa dat in de toekomst organiseert.

Hetzelfde geldt voor de informatie-uitwisseling. Vaak is het moeilijk om te weten te komen welke klant welk product zoekt. Door te werken via het Europese diplomatieke netwerk kan Vlaanderen zijn mogelijkheden enorm vergroten. In Europa beseft men dat. De oorlog in Oekraïne heeft daar een belangrijke rol in gespeeld. Het is belangrijk dat Vlaanderen dat ondersteunt.

1.7.3. Actiever wegen binnen de Belgische overlegstructuren

Volgens Nils Duquet moet Vlaanderen ook meer gaan wegen binnen de Belgische overlegstructuren. Op dit moment worden er door Defensie verschillende beslissingen genomen, bijvoorbeeld om bepaalde systemen mee te ontwikkelen. Het is belangrijk dat Vlaanderen daarbij betrokken is om de basisprincipes van het Vlaamse wapenexportbeleid zoveel mogelijk te laten meenemen in de federale beslissingen, bijvoorbeeld bij de deelname aan de Europese Vredesfaciliteit en het Europees Defensiefonds. Vlaanderen moet als deelstaat zijn bevoegdheid volledig opnemen om op die manier zijn eigen beleid te versterken.

1.7.4. Investeren in performante dienst Controle Strategische Goederen

De spreker stelt vast dat de waarde van de export de laatste jaren stijgt. Dat betekent dat er meer exportvergunningen zijn, en dat het werk van de dienst Controle Strategische Goederen toeneemt.

Het is ook zaak om de vele nieuwe spelers in Vlaanderen te bereiken. Daarnaast verwacht men dat Vlaanderen meer en meer een internationale rol zal opnemen, wat opnieuw meer werk genereert voor de dienst Controle Strategische Goederen. Volgens Nils Duquet is het belangrijk dat de dienst Controle Strategische Goederen voldoende middelen heeft om zijn werk te kunnen uitvoeren.

1.7.5. Sectorspecifieke richtlijnen over due diligence

Bedrijven kunnen ook bijdragen aan de wapenexportcontrole. De spreker benadrukt dat de overheid moet samenwerken met de sector om te kijken wat die zelf kan doen. In dat verband zijn de sectorspecifieke richtlijnen heel belangrijk. Op het federale niveau bestaan er wetgevende initiatieven. Volgens de spreker moet Vlaanderen daar ook op wegen, om zo te komen tot sectorspecifieke richtlijnen die transparant, eenvoudig en proportioneel zijn en duidelijk voor de bedrijven.

1.7.6. Informatie-uitwisseling

Om richtlijnen op te stellen, kunnen er lessen worden getrokken uit richtlijnen voor andere sectoren, zoals de diamantsector.

Nils Duquet benadrukt dat er richtlijnen nodig zijn voor de defensiesector in de brede zin, dus ook voor bedrijven die civiele goederen produceren met militaire toepassingen. De bedrijven moeten ook zo veel mogelijk geïnformeerd worden door 'outreach' en continue informatie-uitwisseling.

Als een bedrijf vragen heeft over mensenrechtensituaties in bepaalde landen, kan de overheid hen informeren.

1.7.7. *Kader voor onderzoekscentra en universiteiten*

De spreker benadrukt verder het belang van een kader voor Vlaamse onderzoekscentra en universiteiten. Er wordt vaak gesproken over informatieveiligheid en verantwoord innoveren. Kenniscentra hebben de verantwoordelijkheid over mogelijk misbruik van hun eigen wetenschappelijke kennis. Als ze daar een rol in willen spelen, moet het duidelijk zijn wat de overheid van hen verwacht.

1.7.8. *Bijkomende controle door het Vlaams Parlement*

De spreker vindt het belangrijk dat het Vlaams Parlement bijkomende controle opzet, zeker gezien de verwachte impact van andere beleidsdomeinen op defensie. Hij wijst ook op problemen met de samenwerking tussen Vlaanderen en het federale niveau. De afspraken tussen beide moeten geformaliseerd worden en het Vlaams Parlement moet dat blijven opvolgen.

Vlaanderen kan ook afstemmen met de leden van de relevante commissies in het Europees Parlement. Dat kan ook via het Belgische voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie. Vlaanderen kan aandringen om wapenexportcontrole op te nemen als thema in de Interparlementaire Conferentie Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid. Het is een kans om het punt op de agenda te zetten.

Nils Duquet herhaalt dat dit het moment is om actie te ondernemen. Het risico bestaat dat het Vlaamse beleid en het wapenexportcontrolebeleid van de laatste decennia worden ondergraven door internationale evoluties. Er zijn volgens hem opportuniteiten met het Belgische voorzitterschap van de Europese Raad, en met de evaluatie van het gemeenschappelijke standpunt.

Vlaanderen kan effectief wegen op het beleid. Zaak is dat Vlaanderen een kompas heeft om de richting te bepalen. Vlaanderen is een kleine speler, maar moet ook ambitieus zijn. Nils Duquet concludeert dat wapenexportcontrole een cruciaal deel is in een vredesgericht buitenlands beleid.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkost van Annick Lambrecht

Annick Lambrecht leest in het advies dat de Vlaamse defensiegerelateerde industrie en het Vlaamse controlesysteem op de buitenlandse handel in defensiegerelateerde goederen en technologieën op een kantelpunt staan, onder meer omdat de veiligheids-overwegingen en economische opportuniteiten richtinggevend lijken te zijn, eerder dan de krijtlijnen van het Vlaamse onderzoeksbeleid en de principes van het exportbeleid, onder andere de controle op het eindgebruik. Bestaat het gevaar niet dat de lat wordt verlaagd en dat mensenrechten en humanitaire rechten overschaduw worden door economische en geopolitieke overwegingen? Dreigt ook niet een verschuiving van de beslissingsmacht naar grote lidstaten die systeemintegratoren huisvesten? Het rapport bevat enkele adviezen, onder andere om het toepassingsgebied van het Vlaamse Wapenhandeldecreet aan te passen door de bestaande Vlaamse interpretatie van de bepaling 'onderdelen aangepast of specifiek ontwikkeld voor militair gebruik' te verbreden en in lijn te brengen met de praktijken in andere Europese landen. Annick Lambrecht vraagt wat die praktijken in andere Europese landen zijn.

Civiele goederen en technologieën worden steeds relevanter voor militaire toepassingen. De nauwere verwevenheid van de civiele en militaire sector brengt belangrijke uitdagingen met zich mee voor het in beeld houden van de effectieve toepassingen en om het potentiële militaire misbruik te voorkomen, aldus Annick Lambrecht. Vooruit heeft daar volgens haar vroeger al op gehamerd, onder andere bij de aanpassing

van de richtlijn-Van den Brande, nu de richtlijn-Muyters, om te bekijken welke onderzoeks- en innovatieprojecten met mogelijk militaire toepassingen wel of niet overheidssteun kunnen krijgen.

Het Vlaams Vredesinstituut vraagt een duidelijk kader voor Vlaamse onderzoekscentra en universiteiten om mogelijk misbruik van wetenschappelijke kennis te voorkomen. Zijn daarrond de voorbije jaren al initiatieven genomen? Wat ontbreekt er nog?

2.2. Tussenkomst van Staf Aerts

Staf Aerts vindt het advies van het Vlaams Vredesinstituut een meerwaarde om een complexe materie als wapenhandel te kunnen bespreken.

Het Vlaams Vredesinstituut voorspelde vorig jaar een exponentiële stijging van de vergunde uitvoer. De stijging van 143 naar 412 miljoen euro is inderdaad gigantisch. Is de extrapolatie ook al voor 2023 gemaakt? De inval van Vladimir Poetin in Oekraïne is immers nog niet in de huidige extrapolatie opgenomen, weet Staf Aerts.

Wat de doorvoer betreft, blijft Vlaanderen onder de radar. Als logistieke draaischijf van de Europese economie levert Vlaanderen maar drie doorvoervergunningen af, stelt hij vast.

Ook bij vorige analyses van het rapport Wapenhandel kwam het onbestemde eindgebruik aan bod, herinnert Staf Aerts zich. Vorig jaar was er een sterke stijging, nu een zeer sterke daling, tot het laagste getal tot hiertoe. Staf Aerts vraagt of dat te maken heeft met de nieuwe registratie. Vorig jaar zei minister-president Jan Jambon dat men zou overwegen om voor die producten waarvan men weet in welk land het eindgebruik is, dat ook op te nemen. Of is er een andere verklaring voor dat lage cijfer? Staf Aerts beklemtoont dat de daling een zeer goede zaak is en hij hoopt dat het cijfer zo laag blijft en dat het geen toevalstreffer is.

Ook de import van wapens stijgt. Daarbij viel hem in het laatste verslag op dat de bestemmingen vooral wapenhandelaars en particulieren zijn. Zijn idee was dat die wapens naar de krijgsmachten en de politie zouden gaan, wat niet het geval is. Is dit toeval dan een algemene vaststelling?

Wat kan Vlaanderen doen? Er werd aangehaald dat er nog meer op het internationale toneel gehandeld moet worden, onder andere via COARM. Neemt Vlaanderen die rol niet meer afdoende op? Het kan zijn dat de Europese vertegenwoordiging waarbinnen Vlaanderen al lang een trekkersrol speelt, begint te lijden onder de druk van het grotere aantal vergunningen dat aangevraagd wordt. Wat is de inschatting op dat vlak?

In de bespreking van het ontwerp van decreet over de begrotingsuitvoering 2022 (*Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 23/2-C) met minister-president Jan Jambon ging het over de controle op strategische goederen en een nieuwe Dualuseverordening. Daarbij werd expliciet bij de operationele doelstelling vermeld dat de activiteiten van de werkgroepen die de implementatie van de verordening op Europees niveau ondersteunen, ondertussen op een laag pitje staan en dat dat het gevolg is van de Ruslandsancties. Dat is opnieuw een verslag over 2022. Wat is de inschatting van het Vlaams Vredesinstituut op dat vlak? Zijn die acties al opnieuw op kruissnelheid?

Een duidelijk kader voor Vlaamse onderzoekscentra en onderwijsinstellingen vindt hij ook belangrijk. Het is zeker interessant om de burgerlijk ingenieurs of diegenen die in de toekomst in de bedrijven aan de slag zijn, daarin te begeleiden. Dat is een maatregel, dat is geen kader. Heeft het Vlaams Vredesinstituut het gevoel dat het kader ook onvoldoende is en dat daar echt in moet worden bijgeschakeld? Of gaat het vooral over het uitvoeren van het kader met verschillende maatregelen?

2.3. Tussenkost van Sofie Joosen

Sofie Joosen stelt dat de recente geopolitieke ontwikkelingen ervoor gezorgd hebben dat er meer aandacht is voor veiligheid en defensie. Ze vermeldt daarbij Oekraïne, maar ook de recente aanslag in Brussel. Ze is blij dat er gezegd wordt dat Vlaanderen in verband met transparantie in dat exportcontrolebeleid echt een koploper is. Slechts weinig landen of weinig regio's zijn echt zo transparant als Vlaanderen. Ook op Europees niveau trekt Vlaanderen mee aan de kar. Vlaanderen moet dat beleid zeker volhouden. Men moet onderzoeken welke eventuele bedreigingen er zijn en hoe men die kan counteren.

Het Vlaams Vredesinstituut dringt aan op meer communicatie en overleg tussen de bevoegde regionale exportcontroleautoriteiten en de federale diensten. De spreker wil die conclusie bijtreden. Vlaanderen moet meer betrokken worden in de initiatieven van Defensie. Heeft het Vlaams Vredesinstituut zicht op de stand van zaken rond de Vlaamse vertegenwoordiging in de Industriële Defensieraad?

Er werd ook aangehaald dat Vlaanderen mee aan de Europese kar moet trekken. Vlaanderen is een kleine speler en dat maakt de impact misschien ook kleiner. Sofie Joosen maakt zich zorgen over de Frans-Duitse exportcontroleovereenkomst. Spanje gaat er ook aan deelnemen en ook Nederland zou toetreden. De overeenkomst dateert al van 2019. Welke risico's ziet het Vlaams Vredesinstituut in deze overeenkomst?

Sofie Joosen heeft nog een vraag over de gepaste zorgvuldigheid. Het Vlaams Vredesinstituut verwijst naar de samenwerking met de federale overheid. In Vlaanderen zijn er ook programma's van 'internal compliance' actief die bedrijven kunnen toepassen in hun interne werking. Hebben de sprekers suggesties om dit vlotter toe te passen en beter te implementeren?

Een actueel aspect zijn de illegale wapens, die in de cijfers minder naar voren komen. Er circuleren in België meer en meer illegale wapens. Iedereen kent de hallucinante beelden van Abdessalem Lassoued die midden oktober 2023 op straat een automatisch vuurwapen monteerde en twee mensen vermoordde. Het is gemakkelijk om aan een wapen te geraken. Men kan zelfs onderdelen bestellen via internet. Ook 3D-printing kan een rol gaan spelen. Hoe groot die markt precies is, is niet duidelijk. Het gaat niet de goede kant op en de bestrijding loopt niet zoals het hoort. Hoe kan men daarmee beter aan de slag?

Waarom is het zo belangrijk dat Vlaanderen toegang krijgt tot het centraal wapenregister? Heeft het Vlaams Vredesinstituut de aandachtspunten rond de 3D-printing al bekeken? Ziet men mogelijkheden om de overdracht van die technologie moeilijker te maken? Heeft men nog suggesties om de strijd met de illegale wapenhandel aan te pakken?

2.4. Tussenkost van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn heeft vragen vanuit de invalshoek van de geopolitieke verschuiving van de laatste jaren. Ook het Vlaams Vredesinstituut heeft daar deels op gefocust. De spreker vindt dat men oog moet hebben voor het lokale aspect, en verwijst naar Abdessalem Lassoued die makkelijk aan wapens kon geraken. Het ging niet om internationale trafiek. Wat loopt er dichtbij huis fout?

De vergunde uitvoer is spectaculair gestegen in 2022. Klopt het dat die stijging vooral te maken heeft met de defensiegerelateerde export van Vlaamse bedrijven naar het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten? Het gaat vooral over de A400M en F35. Als Vlaanderen voorop wil lopen, moet men moderne ontwikkelingen voorstaan die gekaderd kunnen worden binnen een algemene context. Johan Deckmyn

ziet dit als een positief element als dat gecontroleerd gebeurt. Hij vond dat het Vlaams Vredesinstituut dit negatief concipieerde, maar heeft dat misschien verkeerd begrepen. Kan het instituut zijn appreciatie toelichten? Hetzelfde geldt voor de overbrenging vanuit het Vlaamse Gewest, voornamelijk omdat het naar Europese partners gaat. En intern Europese overbrenging is toch beter gecontroleerd.

De spreker begrijpt de opmerkingen over de druk naar meer Europese convergentie naar de kleinste gemeenschappelijke deler en de verschuiving van de beslissingsmacht naar een kleine groep van grote lidstaten, maar gaat ervan uit dat de grootste controle ligt bij het land dat produceert en exporteert. Hij verwijst naar de Duitse tanks die vanuit verschillende plekken in Europa moesten worden geleverd aan Oekraïne. Daarvoor was toestemming vereist van Duitsland. Maar de landen die onderdelen voor de tank produceren, hebben dan toch beslissingsmacht over die onderdelen en Duitsland over het geheel van de tank? Als die redenering klopt, is er toch een vorm van parlementaire controle aanwezig en valt de parlementaire versnippering mee.

Johan Deckmyn ziet de controle op vergunningen in het kader van het subsidiariteitsprincipe. Iedere beslissing gebeurt op een eigen niveau en ook het totaalplaatje wordt op dat niveau beslist.

Wat het advies aan het Vlaams Parlement betreft, staat Johan Deckmyn stil bij de vraag naar de verdere formalisering van de samenwerking tussen het Vlaamse en het federale niveau. Hij vindt het goed dat die vraag wordt gesteld, maar hoe gebeurt die formalisering concreet? Doorgaans lopen dergelijke initiatieven op alle niveaus spaak. Hij verwijst naar de samenwerkingsakkoorden van 1994 op institutioneel vlak.

3. Antwoorden van de sprekers

3.1. Antwoorden van Diederik Cops

Diederik Cops gaat in op de vragen bij het advies over de praktijk voor onderdelen die specifiek werden ontwikkeld voor militair gebruik. Bijna geen enkel product dat in het militaire systeem terechtkomt, is 'off the shelf'. Militaire onderdelen zijn nagenoeg altijd aangepast aan de vereisten van de klant. In heel weinig militaire producten worden onderdelen gebruikt die door iedereen kunnen worden aangekocht.

Op een aantal vlakken is er een verschil in interpretatie tussen Vlaanderen en een aantal andere Europese lidstaten als het over de definitie van een onderdeel van een wapen gaat. Vlaanderen beschouwt een onderdeel als specifiek aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik als het onderdeel enkel en alleen kan worden gebruikt in een concrete militaire toepassing en in een heel specifiek militair product. Vlaanderen legt de lat daar hoger dan andere landen, die eerder kijken naar het eindgebruik: is er een militair eindgebruik en zijn er een aantal aanpassingen gebeurd op een meer generieke manier om het product aan te passen aan wat een militaire eindklant verwacht? Producten die zijn aangepast voor gebruik in een militair voertuig, maar eventueel ook kunnen worden gebruikt in een ander voertuig worden veelal onder vergunningsplicht geplaatst. Vlaanderen zal in dat geval eerder geneigd zijn om het niet onder vergunningsplicht te plaatsen, omdat het potentieel ook in een andere niet-militaire toepassing kan worden gebruikt. De exclusiviteit die Vlaanderen hanteert, wordt door een heel aantal andere Europese lidstaten niet gehanteerd.

Diederik Cops bevestigt dat de Vlaamse Interuniversitaire Raad een aantal jaar geleden een document heeft opgesteld over hoe omgaan met dual-use en misbruik van kennis. Er zijn dus een aantal stappen gezet, maar de realiteit van de voorbije jaren heeft de context en het beeld fundamenteel verschoven. Er zijn heel wat bredere evoluties waarbij onderzoeks- en kennisinstellingen veel meer in de militaire

sector betrokken worden omdat de militaire projecten en fondsen expliciet inzetten op samenwerking met de universiteiten en kennisinstellingen. Daarnaast is men ook aandachtiger geworden voor ook een aantal geopolitieke thema's zoals kennisveiligheid en het mogelijke misbruik van onderzoek, wetenschappelijke kennis en expertise in de proliferatie van een aantal landen zoals Rusland en China. Volgens de spreker brengt dat heel wat nieuwe uitdagingen met zich mee voor universiteiten en onderzoeksinstellingen, die vragende partij zijn voor meer duidelijkheid op het vlak van kennisveiligheid en kennisdeling, niet alleen operationeel maar ook strategisch. De betrokkenheid in militaire samenwerkingsverbanden brengt met zich mee dat universiteiten vergunningsplichtige informatie gaan delen en daarvoor een vergunning moeten aanvragen. Volgens Diederik Cops is er nood aan een beter bewustzijn bij universiteiten in verband met de verplichtingen van dual-use en militaire exportcontrole.

De spreker herhaalt dat de cijfers voor 2022 qua export inderdaad heel hoog liggen maar verbindt daar geen positieve of negatieve affiniteit aan en zegt dat het veeleer om een vaststelling gaat. De enorme stijging is, in zeker mate, het gevolg van een klein aantal grote vergunningen en is het gevolg van de stijgende defensiebudgetten, aldus Diederik Cops. Het Vlaams Vredesinstituut wil hier vooral onderstrepen dat die vaststelling een aantal uitdagingen voor het controlesysteem met zich meebrengt. Voor 2023 schommelt het bedrag voor de maanden die al gepubliceerd zijn, nu al rond de 170 miljoen euro, wat minder is dan in 2022 maar verhoudingsgewijs nog steeds hoger dan de jaren daarvoor. Volgens de spreker is het logisch dat de waarde niet even hoog kan zijn als in 2022 omdat er toen twee grote vergunningen waren, maar verhoudingsgewijs kan worden geconcludeerd dat er een tendens is tot meer vergunde uitvoer dan voor 2020 en dat geldt voor de meeste Europese lidstaten.

Er was ook een vraag over het lage percentage van ongekend eindgebruik dat volgens de spreker het gevolg is van een zekere mate van toeval en van de soort vergunningen die uitgereikt worden. In bepaalde gevallen is het niet evident om de eindgebruiker te kennen, zeker in grotere samenwerkingsprogramma's of bepaalde toevoerketens, maar bij de grote contracten in het kader van de A400M- en F-35-programma's is dat wel het geval. De cijfers schommelen dus afhankelijk van het type vergunningen.

Diederik Cops bundelt vervolgens een aantal vragen over het Europese niveau. Het Verdrag van Aken tussen Duitsland en Frankrijk over exportcontroleregels is een belangrijk verdrag omdat door de geschiedenis van de Europese defensiesamenwerking heen bij de ontwikkeling van nieuwe militaire systemen de afspraken over export er vaak voor zorgden dat die samenwerkingen onder spanning kwamen te staan.

Vooraf Frankrijk en Duitsland botsten vaak op afspraken over export waardoor die programma's in de moeilijkheden raakten. Daarom is het nodig om nog voor een product wordt ontwikkeld, afspraken over de export ervan te maken. In het Verdrag van Aken zijn basisregels vastgelegd en het basisprincipe is een de-minimisregel. Een land dat meer dan 20 procent van de totale hoeveelheid van het eindproduct produceert, heeft het recht om mee te beoordelen waar dat product terechtkomt. Er is een uitzondering voor essentiële veiligheidsbelangen waar een veto kan worden uitgesproken. Een essentieel veiligheidsbelang is moeilijk te definiëren: export raakt vaak aan het veiligheids-, defensie- en buitenlands beleid van een lidstaat. Volgens de spreker is de kans daardoor zeer groot dat men bij de uitwerking van Europese regels rond de export van gezamenlijk ontwikkelde producten op het niveau van de lidstaten altijd een vetoprincipe zal voorzien.

Vervolgens gaat Diederik Cops in op de uitdagingen en risico's voor Vlaanderen. Als er zo'n regeling komt, zal Vlaanderen in veel gevallen geen controle meer kunnen uitoefenen, omdat het Vlaamse aandeel vaak minder dan 20 procent is. Door het

Europees Defensiefonds zullen er meer producten gezamenlijk worden ontwikkeld, waarin Vlaanderen een klein aandeel zal hebben. Op dat moment zal Vlaanderen geen controle meer hebben op de eventuele export van die afgewerkte goederen naar niet-Europese eindgebruikers.

Momenteel is er binnen de Europese Raad sprake van afspraken over procedures en protocollen om met gezamenlijk ontwikkelde systemen om te gaan. Er wordt ook besproken hoe de beoordelingscriteria in het Europese Gemeenschappelijk Standpunt over wapenexport verder versterkt en geconcretiseerd kunnen worden zodat er een grotere convergentie kan komen in de manier waarop de verschillende lidstaten deze criteria interpreteren.

Volgens Diederik Cops is het belangrijk om bij een de-minimisregel, waarbij niet alle landen mee beslissen, mee te wegen op de informatie-uitwisseling en afstemming over de uitvoerlanden. Daarnaast is het belangrijk om mee te wegen in het proces richting een grotere Europese convergentie in de Europese exportprincipes, die zoveel mogelijk in lijn ligt met de Vlaamse principes. Als er een hogere grens is binnen eenzelfde Europees kader maakt het in principe niet uit wie de uitvoer doet.

Vlaanderen moet zijn principes daarom zoveel mogelijk proberen mee te nemen naar het Europese niveau. Vlaanderen kan dat samen met een aantal gelijkgestemde lidstaten doen. Nederland heeft aangegeven te willen toetreden tot het Verdrag van Aken. Tegelijkertijd is het binnen Europa aan het meewerken om de principes van afstemming en informatie-uitwisseling vorm te geven, en om de grens zo hoog mogelijk te leggen.

Eind 2024 neemt de Europese Raad een beslissing en komt er een akkoord. Men moet in Europa inderdaad gaan samenwerken. Het land dat de uiteindelijke export doet, zal wellicht meer beslissingsruimte krijgen dan de kleinere toeleveranciers. Vlaanderen kan proberen de Vlaamse principes zoveel mogelijk ingang te doen vinden. Vlaanderen moet meer betrokken worden wegens die principes. In welke projecten stapt Vlaanderen mee? Hoe kijkt het naar de Europese vredesfaciliteit?

Op de participatie in de Industriële Defensieraad heeft Diederik Cops geen zicht. Misschien heeft de minister-president het antwoord. Voor Diederik Cops loopt het op sommige vlakken niet zo vanzelfsprekend. Op andere vlakken is er wel grote bereidheid om met de regio's samen te werken, om praktische redenen die te maken hebben met de financiële capaciteit. De bevoegdheden en financiële ruimte rond onderzoek en innovatie zitten bij de regio's. Defensie wil samenwerken met de regio's, maar dat moet worden geformaliseerd in protocollen – en dit sluit aan bij het advies – en besproken in het parlement. Er moet coherentie in het beleid worden nagestreefd. Het is belangrijk om aan het stuur te zitten of het stuur mee vast te houden, maar ook om een kompas te hebben. Er is in deze commissie een kompas ontwikkeld in het Vlaamse Wapenhandeldecreet. Dat kan mee dienen om in andere domeinen richting te geven aan het beleid, samen met de federale overheid.

Op het vlak van gepaste zorgvuldigheid en de programma's van 'internal compliance' is Vlaanderen een voorloper in Europa. Een aantal bedrijven en de dienst Controle Strategische Goederen hebben daar al een zekere praktijk en beleid voor ontwikkeld. Er zijn mogelijkheden om daar effectief mee aan de slag te gaan en de gepaste zorgvuldigheid in de programma's verder te implementeren. Het Vredesinstituut adviseert om samen te werken met het federale niveau omdat dat niveau de sector-specifieke richtlijnen gaat ontwikkelen voor die implementatie. De regio's hebben ter zake de grootste expertise; zij kennen hun industrieën het best. Ze zijn op de hoogte van de risico's op internationale humanitaire schendingen, mensenrechtenschendingen, conflictpreventie enzovoort. De Vlaamse overheid moet actief betrokken zijn bij de ontwikkeling van de richtlijnen en het overleg met de bedrijven.

3.2. Antwoorden van Nils Duquet

Nils Duquet geeft aan dat het Vredesinstituut geen magische oplossing heeft voor de formalisering van de samenwerking tussen de federale overheid en de deelstaten. Heel veel mensen hebben daar in de afgelopen jaren hun tanden op stukgebeten. In de acht maanden die resten voor de verkiezingen moet men die oplossing ook niet meer verwachten. Hopelijk kan er nadien wel iets veranderen. Vanuit het perspectief van het Vredesinstituut is de samenwerking wel hoognodig. Dat heeft een impact op de verdere uitbouw van een vredesgericht Vlaamse buitenlands beleid.

De stijging van het potentieel bekend eindgebruik komt vooral door het A400M- en het F35-programma. Die vliegtuigen worden gemaakt op vraag van klanten en men weet wie dat zijn. Daardoor gaat dat percentage van bekend eindgebruik zo omhoog. Dat heeft repercussies. Als Israël F35's aankoopt, is het mogelijk dat Vlaamse bedrijven participeren aan die productie. Vlaanderen voert sinds 2006 nochtans een beleid om geen militaire producten naar Israël te exporteren.

De toegenomen Europese defensiesamenwerking is op zich een goede zaak. Men kan efficiënter gaan werken, meer vanuit een Europees beleid spreken, en is minder afhankelijk van anderen.

Men moet alleen opletten voor steekvlampolitiek. De Europese defensiesamenwerking is er niet van de ene op de andere dag gekomen. Sinds de invasie in Oekraïne gaat het opeens snel en bestaat het risico dat men ondoordacht alles samen gaat doen. Er worden heel veel nieuwe initiatieven genomen om bepaalde wapensystemen ontwikkelen. Dat komt vanuit een legitiem veiligheidspectief, maar daar zitten natuurlijk ook economische opportuniteiten in waar landen opspringen.

Europa heeft een belangrijke defensie-industrie. Vanuit de Europese Unie zijn er al veel initiatieven genomen om tot een geharmoniseerd kader te komen voor export, waarin ook een heel aantal belangrijke humanitaire overwegingscriteria meespelen. Vlaanderen heeft daar de afgelopen twee decennia actief aan bijgedragen. Het risico bestaat dat dit nu aan belang zal verliezen en Vlaanderen dat aan zich voorbij laat gaan. Dat heeft op lange termijn gevolgen. Het ontwikkelen van nieuwe wapensystemen kan voor een stuk de eigen veiligheid verzorgen, maar op een bepaald moment worden die systemen ook buiten Europa verkocht. Daarvoor zijn afspraken nodig waar men vandaag een kader voor moet opzetten.

Men moet zich de vraag stellen waar de controle van een land stopt dat enkel hoogtechnologische componenten produceert. Nu neemt Vlaanderen zijn controlebevoegdheid op zoals bepaald. Maar men moet wegen op het bredere kader voor de procedures en het beleid.

Op de vraag of er voor het hoger onderwijs een kader is om bewustzijn voor non-proliferatie te creëren, zegt Nils Duquet dat het Vlaams Vredesinstituut het komende jaar eerst wil onderzoeken wat er al precies gedaan wordt in Vlaanderen. Volgens de spreker gebeurt er heel weinig. Het Vlaams Vredesinstituut wil kijken naar bestaande praktijken in binnen- en buitenland. Die vraag leeft niet alleen in Vlaanderen, maar ook in andere hoogtechnologische samenlevingen.

Hoe komt het dat de invoercijfers alleen betrekking hebben op handelaars en particulieren en niet op het leger? Als het leger vuurwapens rechtstreeks bij een producent bestelt, dan gaat dat via de federale overheid en is Vlaanderen niet betrokken. Maar als de Belgische politiediensten of de lokale politiediensten vuurwapens bestellen, doen ze dat meestal via distributeurs in Europa en dan werkt men meestal wel met Vlaamse handelaars. Wanneer men vergunningen ziet voor Vlaamse handelaars, gaat dat over handelaars die zowel handel drijven met particulieren – wat meestal het geval is –, maar soms ook specifiek voor lokale

politiediensten orders binnenhalen. Het Vlaams Vredesinstituut weet niet in hoeverre men dan in die vergunning ook de eindgebruiker Belgisch leger er altijd bijzet. Het is niet verrassend op zich dat het bijna altijd handelaars en particulieren zijn.

De illegale wapenhandel is een groot probleem in België, erkent Nils Duquet. Dat is een federale bevoegdheid maar dat heeft natuurlijk ook een impact op Vlaanderen. Het is de laatste tijd in België en dus ook in Vlaanderen een stuk gemakkelijker geworden voor criminelen met minder uitgebreide netwerken om ook aan wapens te geraken. Dat heeft een impact op mensen met terroristische bedoelingen. Dat probleem doet zich ook voor in een aantal andere Europese landen, bijvoorbeeld in Frankrijk, Nederland en Zweden.

Wat kan Vlaanderen daaraan doen? Het Nationaal Veiligheidsplan bevat twee zinnen over illegale wapenhandel. De eerste zin is een definitie van illegale wapenhandel en in de tweede zin staat louter dat de politie bijdraagt aan het opsporingsbeleid rond het bezit van illegale vuurwapens. Het plan bevat geen concrete maatregelen, wat een groot probleem is, maar wat niet betekent dat Vlaanderen er niets aan kan doen. Een heel belangrijk deel van de bestrijding van illegale wapenhandel is ervoor zorgen dat de betrokken diensten voldoende man- en vrouwkracht hebben om daar effectief iets aan te doen. Daarnaast moet Vlaanderen zijn eigen controlestelsel optimaliseren. Als er gaten in de wetgeving zijn, wordt het voor mensen met slechte bedoelingen makkelijker om daarvan te profiteren. Vlaanderen is niet bevoegd voor de wapenwetgeving, maar de twee belangrijkste groepen van wapenbezitters in België zijn jagers en sportschutters, en dat zijn Vlaamse bevoegdheden.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft vastgesteld dat het misschien kan mislopen bij het invoeren van wapens door de verkokering van het systeem: heel wat diensten praten niet met elkaar, waardoor er zaken kunnen misgaan. De toegang tot het Centraal Wapenregister is op dat vlak enorm belangrijk. Als een persoon een invoervergunning heeft, is het belangrijk om te controleren of die persoon daar effectief een bezitsbewijs voor heeft. Voorlopig kan dit enkel via een omweg worden gecontroleerd. In de ideale situatie zou dat rechtstreeks moeten kunnen worden nagekeken in het Centraal Wapenregister. Dat zou ook het risico op het illegale verdwijnen van wapens kunnen tegengaan.

Het risico dat de toegang tot wapens groter wordt, stijgt, wat deels te maken heeft met de oorlog in Oekraïne. Twintig jaar na het einde van de oorlogen in Joegoslavië duiken er nog altijd Joegoslavische wapens op in België. De komende decennia zal wellicht hetzelfde gebeuren met wapens uit Oekraïne. Ook het aantal 3D-geprinte wapens neemt toe: mensen zonder connecties in het criminele circuit maken zelf wapens. Daar kan men weinig tegen beginnen. Men kan proberen de blauwdrukken van wapens te verwijderen van de websites en het darkweb. Een andere piste is om te onderzoeken om 3D-printers waarmee wapens kunnen worden gedrukt, geweerd kunnen worden van de Europese markt. Verder zou men ook kunnen inzetten op de traceerbaarheid van de wapens die uit 3D-printers komen. Momenteel is er echter nog geen oplossing, en dat kan leiden tot een grote proliferatie van wapens.

3.3. Repliek

Staf Aerts heeft een vraag over dual-use en de interpretatie daarvan. Andere lidstaten gaan volgens hem sneller over tot controle, en beslissen sneller of een goed een dubbel gebruik heeft. Hij stelt dat volgens de interpretatie van Vlaanderen een goed pas vergund moet worden, als dat voor één specifiek doel wordt gemaakt. De spreker vindt dat vreemd, want de benaming dual-use impliceert meerdere gebruiken, terwijl de Vlaamse interpretatie enkel militair is. De spreker vroeg zich af of die interpretatie al lang wordt gehanteerd, of dat geëvolueerd is, en of er vragen worden gesteld of het dan wel over dual-use gaat, omdat het gaat over puur militair gebruik.

Diederik Cops volgt de redenering van Staf Aerts. Hij benadrukt wel dat het niet gaat om de kwalificatie van een dualusegoed, maar om een militair goed. Daarvoor zijn er twee verschillende controlesystemen.

Vlaanderen gaat uit van een exclusiviteit vanwege de technische uitwerking van een product, waardoor het niet gebruikt kan worden in een civiele context. In dat geval is het militair ontwikkeld en moet het vergund worden. Het militair gebruik van een goed en het aanbrengen van enkele kleine aanpassingen aan het product, zijn niet voldoende om het als militair te klasseren.

Andere Europese lidstaten doen dat wel en verwachten niet noodzakelijk een exclusiviteit in de relatie tussen het product en het eindgebruik. Als het goed naar een militaire eindgebruiker gaat en er een aantal aanpassingen aan zijn gebeurd, is dat vaak voldoende om het als militair aangepast of als speciaal ontwikkeld voor militair gebruik, te omschrijven. De lat ligt dus lager, maar het gaat niet om een dualusegoed, maar om een militair goed.

II. Verslag Wapenhandel 2022

1. Toelichting door minister-president Jan Jambon

Minister-president *Jan Jambon* geeft in het negentiende jaarverslag wapenhandel voor het jaar 2022 een overzicht van de toegekende vrijstellingen en de toegekende en geweigerde vergunningen voor de internationale handel in – hoofdzakelijk – defensie-gerelateerde producten en civiele vuurwapens.

Het algemene gedeelte van het verslag behandelt de context van de controle op de Vlaamse internationale wapenhandel. Het juridische en administratieve kader bleef ongewijzigd in 2022.

Elk jaarverslag bevat traditioneel een thematisch hoofdstuk: voor 2022 is dat de overdracht van gecontroleerde technologie. Overdracht van kennis, technologie genoemd in de regelgeving, kan verschillende vormen aannemen: het kan gaan om een presentatie, een mailbericht met een prototype in een bijlage, of louter papieren documenten. De regelgeving over de handel in militaire goederen maakt geen onderscheid tussen de goederen en de technologie die er eventueel mee gepaard gaat. Zo bestaat er dus ook een controle op de overdracht van technologie; die wordt bovendien opgenomen in een aparte categorie van de EU-militaire lijst.

Het jaarverslag gaat vervolgens dieper in op de overdracht van technologie, en hoe die zich in de praktijk voordoet. In de praktijk merkt men dat de technologie, in tegenstelling tot de goederen, zelden wordt gecommercialiseerd en enkel wordt overgedragen in zeer specifieke gevallen.

Een eerste geval is technologieoverdracht naar de entiteiten van hetzelfde bedrijf in een ander land. Een tweede reden van overdracht is het delen van technologie met producenten die hoger of lager in de productieketen staan. In beide gevallen verschijnt er een nulwaarde in de rapporteringen. Tot slot wordt technologie af en toe gedeeld met klanten: in dat geval is de overdracht vrijwel altijd gekoppeld aan een goed dat al verkocht en geleverd werd.

In hoofdstuk 3 van het jaarverslag wordt de Vlaamse internationale wapenhandel in een bredere internationale en Europese context geplaatst. Daarbij worden de cijfers van de globale en Europese wapenhandel belicht, voor zover die beschikbaar zijn. Vlaanderen blijft koploper in transparantie, zowel op het vlak van zijn werkzaamheden als op het vlak van de cijfers over de in- en uitvoer. De Vlaamse administratie blijft zowel in Europese context, met name in de werkgroep voor de export van conventionele

wapens, alsook in een multilaterale context zoals het VN-Wapenhandelverdrag, aandacht vragen voor het belang van transparantie over de rapporteringen, zowel kwalitatief als kwantitatief.

Hoofdstuk 4 van het verslag omvat de rapportering voor het jaar 2022, zowel over de methodologie als de cijfers en resultaten. Het gaat in op de gerapporteerde cijfers, geeft een gedetailleerde analyse van de resultaten en licht de belangrijke tendensen toe. De cijfers zelf zijn opgenomen als bijlage 1 tot en met 3 van het verslag.

De minister-president gaat vervolgens dieper in op een aantal elementen. Na een sterke stijging van de waarde van invoer en overbrenging van defensiegerelateerde producten en civiele vuurwapens naar het Vlaamse Gewest in 2021, is die in 2022 met bijna 16 procent gedaald. Ondanks de significante daling, blijft het een stijging in waarde ten opzichte van 2020.

De waarde van de vergunde uitvoer is in 2022 dan weer sterk gestegen ten opzichte van 2021. Die evolutie valt in grote mate te linken aan vijf dossiers van technologie-overdracht met een respectieve waarde van 102 miljoen euro, die niet cumulatief beschouwd mogen worden. Wanneer deze vijf dossiers buiten beschouwing gelaten worden, is de waarde van de vergunde uitvoer ongeveer verdubbeld tegenover 2021.

De dalende trend van het aantal doorvoervergunningen sinds 2016 zet zich verder door, met slechts drie toegekende vergunningen in 2022.

Het gebruik van de algemene en globale vergunningen voor overbrenging naar andere EU-lidstaten blijft zeer beperkt in het aantal gebruikers. Er is een stijging in waarde met iets minder dan de helft tegenover 2021. Ongeveer 80 procent van die waarde heeft betrekking op de algemene vergunning nummer 1 van defensiegerelateerde producten voor overbrenging naar strijdkrachten.

Jaarlijks analyseert de dienst Controle Strategische Goederen de evolutie in ontvangen dossiers, zowel de waarde als het aantal vergunningen, en dat op niveau van de individuele dossiers. Zo kunnen achterliggende trends worden achterhaald. Individuele transacties kunnen namelijk een grote impact hebben op de globale cijfers en bijgevolg dus ook op de gemiddelden en zorgen voor schommelingen door de jaren heen. Het jaarverslag bevat de neerslag van die analyse.

Het jaarverslag gaat in hoofdstuk 7 dieper in op de 'outreach'-activiteiten, georganiseerd door de dienst Controle Strategische Goederen. De diensten blijven actief inzetten op het informeren en responsabiliseren van potentiële vergunningsaanvragers en sectororganisaties. Zo wordt onder meer tweemaal per jaar een basisopleiding 'Defensiegerelateerde producten' georganiseerd, toegespitst op het informeren van nieuwe spelers, zowel personen als bedrijven. Daarnaast werken de diensten actief samen met andere overheidsdiensten om de bestaande procedures te stroomlijnen. Ten slotte assisteert men landen van buiten de EU bij hun implementatie van een efficiënt controlesysteem.

Het jaarverslag wijdt ook een hoofdstuk aan de verschillende parlementaire vragen over dossiers en het gevoerde beleid. De lijst met de parlementaire vragen is als bijlage 9 toegevoegd aan het verslag.

2. Vragen van de leden

2.1. Tussenkost van Staf Aerts

Staf Aerts zegt dat men al uitgebreid van gedachten heeft gewisseld op het moment dat het Vlaams Vredesinstituut zijn advies kwam toelichten.

Vlaanderen staat bekend als een van de voortrekkers op het vlak van transparantie over wapenexport. Ook op Europees vlak leveren de Vlaamse diensten sterk werk. Daarop mag men trots zijn, maar dat betekent echter niet dat men op zijn lauweren mag rusten.

Vlaanderen hanteert een heel andere regel dan andere landen als het gaat over dual-use: een goed dat zowel civiel als militair kan worden gebruikt en daardoor vergunningsplichtig wordt. In veel landen is een product vergunningsplichtig en wordt het beschouwd als dual-use als het product voor een bepaald percentage is aangepast aan militair gebruik. In Vlaanderen moet het aangepast zijn aan specifiek militair gebruik en het moet enkel voor militair gebruik zijn. Dan pas is een goed dual-use en is het vergunningsplichtig. Daardoor zijn een aantal wapenonderdelen veel minder aan controle onderworpen dan in andere EU-lidstaten. Het Vlaams Vredesinstituut wijst daarop, maar ook de dienst Controle Strategische Goederen. Bij de budgetuitvoering staat dat de noodzakelijke aanpassingen aan het Dualusebesluit geïdentificeerd zijn, maar dat de regelgevende procedure in 2022 niet werd opgestart. Het is een gemiste kans want er zijn problemen. Hij vraagt aan minister-president Jan Jambon hier alsnog werk van te maken zodat dual-use ook in Vlaanderen strenger wordt gecontroleerd.

Twee jaar geleden heeft het Vlaams Vredesinstituut een rapport 'Onder de radar' gepubliceerd over de sterke daling van het aantal aangevraagde doorvoervergunningen. Doorvoer wordt niet altijd aangevraagd. Hij verwijst naar een recent voorbeeld. Op 31 oktober 2023 hebben de vakbonden van het luchthavengrondpersoneel aangegeven dat men zowel in de Vlaamse als in de Waalse luchthavens geen wapens meer wil transporteren van het ene naar het andere vliegtuig om naar Israël uit te voeren. De doorvoer zou moeten worden gecontroleerd, wat niet gebeurt. Hoe wil minister-president Jan Jambon, gelet op de situatie in Israël en het conflict, de controle op de wapendoorvoer naar Israël verhogen?

De FOD Economie is bevoegd om transportvergunningen voor springstoffen af te leveren. Ook aan de havenkapitein en de burgemeesters van Antwerpen en Zaventem wordt gemeld dat het over springstoffen gaat. Volgens het KB moet die informatie ook ten dienste staan van alle ambtenaren die die informatie nodig hebben om controles uit te oefenen, dus ook van de Vlaamse ambtenaren. Zijn die documenten al opgevraagd? Wil de minister-president die stap zetten om ervoor te zorgen dat de doorvoer beter wordt gecontroleerd?

Ook vanuit de havens zouden er mogelijk militaire transporten naar Israël zijn gebeurd via de ZIM-rederij met doorvoer in de Antwerpse haven. Heeft de dienst Controle Strategische Goederen daar gegevens over? Kunnen de meldingen aan de burgemeester van Antwerpen worden gebruikt om de controle op de doorvoer op te drijven?

2.2. Tussenkost van Jos D'Haese

Jos D'Haese heeft ook vragen over de uitvoer en de doorvoer van wapens en wapenonderdelen naar Israël, gezien de oorlog die daar op dit moment wordt gevoerd. Het is de laatste dagen duidelijk dat de internationale druk op Israël effect heeft. Een embargo op wapens naar Israël zou een belangrijke hefboom zijn om Israël verder onder druk te zetten om een einde aan de agressie te maken.

De luchthavenvakbonden doen een boycot van doorvoer van materiaal die wettelijk niet zou mogen plaatsvinden. Het Laatste Nieuws schrijft dat er in 2023 vanuit Vlaanderen al voor 16,5 miljoen euro aan wapenonderdelen naar Israël is doorgevoerd. Vorig jaar was dat slechts 1,3 miljoen euro. Heeft de minister-president weet van uitvoer of doorvoer van militaire goederen naar Israël via de luchthavens of de havens in Vlaanderen? Hoeveel vergunningen zijn er de afgelopen maand en het afgelopen jaar aangevraagd voor doorvoer en uitvoer van militaire goederen? Hoeveel zijn er goedgekeurd? Hoeveel zijn er tegengehouden door de dienst Controle Strategische Goederen? Hoeveel controles zijn er de afgelopen maand geweest naar doorvoer of uitvoer van militaire goederen naar Israël in luchthavens en havens op het grondgebied van het Vlaamse Gewest? Hoeveel controles waren er het afgelopen jaar? Plant de minister-president extra maatregelen om te verzekeren dat er geen doorvoer en uitvoer van havens naar het conflictgebied gebeurt?

In het verslag staat dat in 2022 vijf vergunningen werden gegeven voor de uitvoer van wapens naar Israël met eindgebruikers in Argentinië, Brazilië, Canada en Zwitserland. Wie controleert of de wapens ook effectief op de eindbestemming terecht komen en niet bij het Israëlische leger? Sinds 2006 is er in Vlaanderen al een beleidslijn dat er geen doorvoer of uitvoer met eindbestemming Israëliësch leger mag zijn.

2.3. Tussenkost van Sofie Joosen

Sofie Joosen meent dat de geopolitieke ontwikkelingen ervoor zorgen dat er meer aandacht is voor veiligheid en defensie. Ze benadrukt dat Vlaanderen koploper is wat de transparantie over de controle op de in- en uitvoer betreft.

Ze heeft een aantal vragen naar aanleiding van de aanbevelingen van het Vlaams Vredesinstituut.

Het Vlaams Vredesinstituut dringt aan op meer communicatie en overleg tussen de bevoegde regionale exportcontroleautoriteiten en de federale diensten. Ook Sofie Joosen vindt dat Vlaanderen meer moet worden betrokken bij de initiatieven van Defensie. Wat is de stand van zaken van de eventuele Vlaamse vertegenwoordiging in de Industriële Defensieraad?

De Vlaamse diensten wachten al jaren op toegang tot het Centraal Wapenregister zodat men werk kan maken van een sterk controlesysteem. Ook de samenwerking met andere federale instellingen zoals de Proefbank voor vuurwapens in Luik verloopt stroef. Wat is de stand van zaken?

3. Antwoorden van minister-president Jan Jambon

Minister-president *Jan Jambon* stelt dat de aanbeveling van het Vlaams Vredesinstituut was om het toepassingsgebied van het Vlaamse Wapenhandeldecreet aan te passen door de bestaande Vlaamse interpretatie van de bepaling 'onderdelen specifiek aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik' te verbreden en in lijn te brengen met de praktijk in andere Europese landen. In 2017 vond er al een grondige optimalisatie van het Wapenhandeldecreet plaats. Op dit moment is er heel wat in beweging op het vlak van exportcontrole. Er zijn momenteel geen concrete plannen voor een decretale wijziging.⁴

⁴ Nadien heeft de minister-president nog aangegeven dat men vaak de classificatie van dualuse-items en defensiegerelateerde producten door elkaar haalt. Voor de classificatie van dualuse-items hanteert Vlaanderen geen andere regel dan de EU-lidstaten. De bijlage I van de Dualuseverordening (EU) 2021/821 is altijd van toepassing. Als het gaat over de classificatie van defensiegerelateerde producten en de interpretatie van het begrip 'speciaal aangepast voor militair gebruik' dan zijn wapenonderdelen, waarnaar men verwijst tijdens de bespreking, in ieder geval defensiegerelateerd en dus vergunningsplichtig.

Vlaanderen werkt samen met de andere EU-lidstaten aan een Europese aanpak en interpretatie van het begrip 'specially designed for military use' binnen de vergaderingen van de expertenwerkgroep rond de overbrenging van defensiegerelateerde producten binnen de EU. De dienst Controle Strategische Goederen neemt in die discussie ook de input van de Vlaamse bedrijven en de Vlaamse kennisinstellingen mee.

De vergunningsplicht bij doorvoer is een complexe materie. Vlaanderen kan zowel doorvoer met als zonder overlading of herlading onder vergunning plaatsen. Of een vergunning nodig is, hangt af van de goederen, het land waarvan ze afkomstig zijn en het land voor het eindgebruik. Bij doorvoer met overlading is er een vergunningsplicht met uitzonderingen. Bij doorvoer zonder overlading is er enkel een vergunningsplicht in een beperkt aantal gevallen.

De dienst Controle Strategische Goederen heeft praktische handleidingen en stappenplannen uitgewerkt om bedrijven te helpen om die inschatting te maken. De dienst zet ook sterk in op informatieverlening en sensibilisering over de verplichtingen bij de handel in strategische goederen. Dat doet ze onder meer door het organiseren van opleidingen die vrij toegankelijk zijn.

Naast de jaarlijkse meer algemene opleidingen over defensiegerelateerde producten, waar deze thematiek aan bod komt, worden er ook specifieke opleidingen over doorvoer aangeboden. In mei 2023 werd een opleiding over doorvoer van strategische goederen aangeboden, gericht op de logistieke sector. Een nieuwe webpagina en een interactief stappenplan over de vergunningsplicht bij doorvoer van defensiegerelateerde goederen werden toegelicht.

Het aantal vergunningsdossiers voor doorvoer is inderdaad laag, maar dat moet worden genuanceerd. Niet elke transactie vereist een doorvoervergunning. De dienst Controle Strategische Goederen wordt geregeld bevraagd over verplichtingen over de doorvoer van strategische goederen.

Sinds 1 januari 2023 heeft de dienst alleen al voor eindgebruik in Israël een tiental dergelijke vragen ontvangen. Geen enkele vraag heeft geresulteerd in een vergunningsaanvraag. In een aantal gevallen laten bedrijven weten dat er wordt afgezien van de piste om die goederen via Vlaams grondgebied door te voeren.

De fysieke controles op transacties op de luchthavens gebeuren door de douane die kan optreden naar aanleiding van bepaalde informatie.

Met de ZIM-rederij zijn er regelmatig contacten. Op dit moment heeft de dienst Controle Strategische Goederen geen militaire doorvoer naar Israël door ZIM geconstateerd.

Er is contact met de FOD Economie in het kader van vervoersvergunningen voor explosieven, maar er is geen systematische kennisgeving in het kader van doorvoer. De relevante vervoerders contacteren beide autoriteiten onder hun respectieve regelgeving.

Sinds september 2006 hanteert de Vlaamse Regering een algemene beleidslijn over de uitvoer en de doorvoer van strategische goederen naar Israël. Die beleidslijn kwam tot stand na de goedkeuring van de resolutie van het Vlaams Parlement van 7 januari 2009 betreffende de oorlog in Gaza (*Parl.St.* VI.Parl. 2008-09, nr. 2026/3). Ze werd bovendien bepaald in nauw overleg met de FOD Buitenlandse Zaken en de andere gewesten en ze wordt nog altijd breed gedragen. De beleidslijn houdt in dat er geen uitvoer of doorvoer wordt goedgekeurd die de versterking van de militaire capaciteit van de Israëlische krijgsmacht inhoudt. Ze is vrij raadpleegbaar op de website van de dienst Controle Strategische Goederen. Het verbod slaat specifiek op de overbrenging, de uitvoer en de doorvoer van de verschillende categorieën van

strategische goederen, zowel defensiegerelateerde producten als dualuseproducten. Het verbod omvat dus ook de doorvoer van deze goederen via het grondgebied van het Vlaamse Gewest die Israël als eindbestemming hebben. Uitvoer naar Israël is niet volledig verboden, maar kan bijvoorbeeld als het eindgebruik van de goederen zich buiten Israël bevindt. Dat dient uiteraard te worden gestaafd bij de aanvraag. Zo werden dit jaar een aantal dossiers voor uitvoer naar Israël goedgekeurd omdat het ging om een tijdelijke uitvoer of omdat het eindgebruik buiten Israël lag.

Om een vlotte Europese samenwerking in de hand te werken en tegelijk de basisprincipes van het Wapenhandeldecreet te handhaven, vindt er actieve outreach plaats over vergunningsverplichtingen van Vlaamse bedrijven die geïnteresseerd zijn in een deelname aan Europees gefinancierde defensieprojecten zoals het Europees Defensiefonds. Vlaanderen werkt samen met overheden zoals EWI, VLAIO, de FOD Economie – die deelnamen aan deze programma's of ze promoten en ondersteunen. Men zal bedrijven die overwegen om deel te nemen aan zulke defensieprogramma's, in een zo vroeg mogelijk stadium informeren over mogelijke exportcontroleverplichtingen. Bedrijven die zich aanmelden voor het Europees Defensiefonds, worden systematisch individueel geïnformeerd over mogelijke exportcontroleverplichtingen. Programma's als DIANA en DIRS die nog in een vroegere fase zitten, worden opgevolgd.

Met de verbindingsofficier van de politie bij de Vlaamse Regering wordt bekeken hoe de informatiedoorstroming met het Centraal Wapenregister kan worden verbeterd.

4. Replieken

Jos D'Haese vindt dat de principes goed zijn: geen doorvoer, geen uitvoer, geen overslag van wapens die door het Israëlijs leger kunnen worden gebruikt. Hij wil vooral weten hoe de controle gebeurt. Het is een Vlaamse bevoegdheid om vergunningen te verlenen, maar er zijn geen manschappen op het terrein om in de praktijk te controleren. Is er contact met de douane? Is er doorvoer geweest? Welke signalen krijgt men hierover?

Wie controleert bij dual-use of aan het einde de wapens ook effectief uit Israël vertrekken?

Heel wat organisaties, ook de Verenigde Naties, uiten hun bezorgdheid over de situatie in Gaza. Geeft dat aanleiding tot extra waakzaamheid en tot extra controles?

Hoe reageert de minister-president op de boycotactie van de vakbonden die de wapensystemen zien passeren en die de doorvoer daarvan nu weigeren uit te voeren?

Staf Aerts vindt dat er deze legislatuur weinig extra is gebeurd rond dual-use en controle. Dat is een probleem omdat de defensie-industrie op een kantelpunt staat: de industrie wordt groter en het aantal vergunningen stijgt, dan moet dus ook de controle groter worden. Het Vlaams Vredesinstituut vraagt extra inspanningen voor controle. Vlaanderen moet met de lijstjes van de dienst Controle Strategische Goederen aan de slag gaan om het controlesysteem sterker te maken.

Niet elke transactie vereist een doorvoervergunning. Vandaag is er wel een algemene beleidslijn voor Israël en de vakbonden boycotten het overladen. In dergelijke combinatie is een doorvoervergunning wel verplicht. Die vergunningen worden niet aangevraagd waardoor er ook geen controle is. Staf Aerts hoopt dat men via de burgemeesters ter plaatse en de FOD Economie erover zal waken dat er geen doorvoer of uitvoer naar de conflictgebieden is. Het mag niet aan het geweten van de vakbonden en de mensen op het terrein worden overgelaten.

Jos D'Haese vraagt wat er gebeurt met de doorvoer waarvoor geen vergunning is aangevraagd. Welke controles gebeuren er daarop? Is het enkel de douane die daarop moet toezien?

Minister-president *Jan Jambon* bevestigt dat de douane de controle bij doorvoer doet. Er zijn afspraken op regelmatige basis, maar Vlaanderen is vragende partij om de douane te regionaliseren.

Op de website staat hoe uitvoer van 'defensiegerelateerde producten' via Israël naar een derde land wordt gecontroleerd. In de praktijk kan de uit- of doorvoerder die materiële zekerheid verstrekken door de volgende drie documenten bij de aanvraag tot uit- of doorvoer te voegen: een originele eindgebruikersverklaring van het Israëlische bedrijf; een kopie van de Israëlische uitvoervergunning over de uitvoer van de goederen in kwestie; een kopie van het internationale invoercertificaat, de eindgebruikersverklaring of de invoervergunning van de eindgebruiker. Als de bovenstaande documenten niet voldoende duidelijk zijn en niet de materiële zekerheid geven dat de goederen die het Vlaamse bedrijf uitvoert, Israël opnieuw zullen verlaten, vraagt de dienst Controle Strategische Goederen bijkomend een kopie van de overeenkomst tussen het Israëlische bedrijf en de eindgebruiker en/of enig ander stavingsdocument.

Aan de diensten is een verhoogde waakzaamheid gevraagd voor de handel met Israël.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Annick LAMBRECHT
Sofie JOOSEN
Staf AERTS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ASAP	Pact in Support of Ammunition Production
COARM	Working Party on Conventional Arms Exports
DIANA	Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic
DIRS	Defence, Industry and Research Strategy
EDIRPA	European defence industry reinforcement through common procurement act
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
FOD	Federale Overheidsdienst
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen